

Ulzō āndaji Em. Štāler, tuoimiji A. Štāler.

Tuoim adres: Jelgavā, Annas ielā, N:r 14.

Āigakerrō "Livli" subsidōb "Helsingin Akateeminen Heimoklubi".

Septembōr

Tuoi āigast

Pyva Jumal.

Jes. 6:1 - 7.

Vana testament rouv vol' op-
pōn tundō pyvō Jumalt. Se vol'
vond tām kazatimiz ja juondimiz
allō, se vol' sād tikiz, mis
tāntōb langō jelsō Jumal syllō.
Aga se vol' sād ka Jumal pyv
vastimist, siz, ku ta vol' vastō
Jumalt kuldzi ja vaga. Se tūn-
diz Jumalt kui ama vāleksijist,
touvō ja mā lūojist, kien rīnda
jūs risting vol' kui pōrm lipuk
kui lītōl āigal jara veimōn
pusk. Sieda vāggi sielō mād-
dōn nāgtōb Jesaja nēmi, kus ze-
rafōd lōlabōd Jumal Izandōn
ouvō: "Pyva, pyva, pyva um Izand
Tsebaot, ama ilma um Tām ouvō
tāuz!" Sieda ouvō nādsō ristin-
gōn um rāukōmōst: "Voi mīnda,
ma kadub, siestō ku minnōn āt
patlist ūd!"

Ydkōrdi risting āb tund pyv-
vō Jumalt, aga ta āb tund ka
sieda, ku tāmmōn āt patlist ūd.
ku ta iz um patli. Ta pidab
ēntsta amalōbbōl jōvaks, ka tou-
vōz kōlbatōbōks. Aga jōva sies
jēlamizōs ta um Jumalōks kubbō
sād, kis tānda ārmaztōb ja
viedab ēnts jūrō. Az ta sieda
ārmaztimist āb vōta vastō, siz
tāmmōn um āndamōst vastukst yl'
ēnts jēlamiz pyva Jumalōn periz
kuod jedsō. Az ta vōtab Jumalt
ēnts sydamō, siz ta tānda yr-
gōb tundō, siz risting, kiēnda
pīkstōbōd patud, ētab Jumal jed-
dō polkizōl mā, siz ta tūndōb,
ku Jumal um lōb ēnts pūoga
ama pūdōz jara leppōn ja vōt-
tōn patliz ēnts arm ala, lōb
mis ta um ūdpālō syndōn. Pat-
li risting um iēnd Jumal lap-
sōks, kien touvō Iza um py-
va Jumal.

H. K. Erviō.

Māddōn kēratōb Rīgōst: Tād
āigakēras vol' kēratōt yl' Jāl-
gab opatijist institūt oppijist
ja sīe pierast ma tāks Tāddōn
tiedō tīevtōbōks, ku "Līvōd
sōbrad īt Letmāl" Pālab paldin
ministōrt, izant A. Kenint, laz
ta tiegō midagōd nānt jōvaks.
Izand ministōr tōitiz, ku ta
tēji, mis tām joudsō līji ja
mēg lūotōm, ku institūtlistōdōn
sāb ābtōt. Vel Rīgō īt mōtlōb
līvlistōn ābtō ka Bībōl ulzō

āndamizōks ja panab allist vā-
din ila muzejōn Irail, Karnōd-
māg jūs. Sīnō pakand matkub
kommisij profesorōks, izand Kun-
dzinōks sieda kūōzō vāntlōm.
Siezō muzejō īt tāp kuorō
kubbō ammō, mis nīzōb yl' Kura-
mā suomōd resp. līvōd ja
kūrōd muinist āigad.

L. Rudzītis.

L. S. Ī. L. sekretar.

Muinist līvōd kālmad Tīnužōl.

"J.Z." tīetōb, ku Tīnužōl, tie-
sō ju sūrōks sēmda punkt, tye
rouz āt lievdōnōd vanad azadōks
rikkidi rou lūdi. Loptōs kōva-
miz tye dō, kuorōdōt kubbō pāgie
muinist līvōd azdi. Nānt um
andōnn mādōltōks vāleksōn stud.
hist. Graudina ja Kundzina.
Andtōt vīz kaggōl rinkō, kaks
kild krupa lūstō suolgō. Suol-
gōd vollid sizaliz mā tye,
aga skandinavlist suolgōd pier-
rō tiedōt. Kūolijin kaggōls ā
vonnōd kērabist glāzist krellō.
Muinist azad āt 11. sada āi-
gast rikkō naistpūolist kālmist.

Ligid skūolō.

Skūol āiga um yrgōn, aga
set nūrōd, kien volks lēmōst
aliz skūol vīdōz ja kūdōz kl.
ātō vel kuonnō ja vanbist
kaibōbōd, ku sātīmī kougiži
skūoliz nēsi lālamsi āigis
vollī lālamstiz ja vollī jō-
vist, ku sōitaji sātō nellōz
klas sānō. Kyl um tuoiz ku
āigad āt lālamōd. Azzō tieb
ju lālamōks vel se, ku vīdōz
ja kūdōz klasud āb ūot amad
skūolōd jūsō. Sīds ni vōib kē-
tō, ku vāggi kougōn ne ka
ūotō. Sellī skūol um Irail.
Ouvtōb vanbist, pangōd sied
tādōl, ku laps tulbis jēlam
zōs paldin sūr aza, az ta
tīedab jēmin āb ku ju veitōv
Siestō vōtāgōd āma joud kubbō
ja kālōgōd sātō ēnts lapst,
ama jēmin sellist, kis tābōd
oppō, vīdōzō ja kūdōzō klasiz.
Vōib tūlda jeddō, ku āigad īe-
bōd mingiz kōrd parimōks ja
līks vōimī sātō ēnts lāpsi yli-
miz skūoliz, aga ilmō tāud
aliz skūol loptamōt sieda āb
vōi.

Amad līvōdōn lāv sātō ēnts
lāpsi āma kīel stūndiz ja pān-

Ja oppöm līvõ kiældõ. Kus yl' līvõ rou ja līvõ kiel paldin' rōkandōbōd amad yldōst oppōnōd mied, ab set Rīgōs yd, aga ka kougis māsi. Ka Frantsmā aiga-kerad korrespondentōd kēbōd Irail līvidi vantlōmōs. Az vālikstōks andab mād skūol opatijin (līvõ kiel opatijin) pālka, az mād sug rouvōd vodlōbōd, laz mēg amad ent's kiældõ voidagōd, siz kyl mit'ydōn ab lāks iedō līvõ kiel stundist tāgiz. Līvõ kiældõ oppōmōst ja aliz skūol kūdōst klasō um loptamōst ka siestō, ku siz, az sugud (suomōd, estlist j. m.) tākstō vōttō mingiz laps ent's skūoliz oppōm, aga tegiz, az ne tākstō abtō kuigōd mōitiz līvõ lapstōn tīedamist sādō, laz ka vond lāpsi, kis volkstō tāud ōigist kandidatōd. Paldin' set kōrd um vond nei, ku sug rouvōd vōtakstō mingiz līvõ laps ent's ylimiz skūoliz oppōm aga ab ūo sellist līvõ lapsta, kis volks loptōn aliz skūol kūdōst klasō. Laz ka volgōd lālamōd āigad, aga, vanbist, pangōd ent's lapstōn Līvõ kiældõ oppōm ja sātōgōd nēdi ka vīdōzō ja kūdōzō klasiz. Ristingōn um ka lālamōks vōikslōmōst, set siz ta ieb vegizōks; az ta lālamōks ab vōikslō, aga kālōb siestō urgō, siz ta lāb ukkō.

V.

Pōddōrdōks rōtstami.

Vanast mād muimistōn iz ūo mingi ūz, ku ratstist pōddōrdōks, kis voltō piškist vāskist vizzō aktōt ja kuonnō ylzō kazatōt. Histori tīedab kytō, ku siz, ku saksad vel izt ūot ama mād mā, ja mōtsad, ja mōtsa lūomōd ent's kāddō sānōd, rouz volliid akkōnōd pōddōr vāskizi, kazatōnōd ja pannōd nēdi rieggō ja sān jeddō ja ka ratstōnōd nāntkōks.- Krievō, k tsar Jān Irmōz aigiz sūrd rīstijid Sibirōs volliid pōddōrd sālga ratsōl urgōnōd jara akkijid jedst yl' sūd; ybbistōks iz vōitō sīnō tagan sādō. Rūotsōd kōnig Kārli XI. sātiz ent's sōna kāndajiz pids jeiijō pōddōrdōks yl' Botni ja Pin, nō mierud. Vana līvōd Idamāl ja mā ilma suoda aigiz Estimāl rouz volliid pannōd pōddiri sānōd ja rieggōd jeddō. Kis kyl Rāndas ab ūo kulōn yl' "kielas pōddōr"! V. Ungern-Sternberg keratōb, ku yd mōtsakait's sug neitst volliid pōddōr sālga ratsōl aijōn prūs kōnigōn mōtsa lūomidi jūrō, meda pierast. Ezmōks mād mōtsis vond nei jennō pōddiri, ku um vond irm kāddō mōtsa kuotī. Pōddiri kānd kārin' ja ku nāntōn vonnōd vāskist - jemad āilōnōd x rouvōn pālō. Rouz, kien um tund pōddōrdōn piddōz kāmō, piddōnōd lāda

kabald jūsō, missōks siz āt globatōnd ja tienōd mārro, siz lougō, kūoridi pieksōs, pōddōr andōnōd rouvōn riekkō.

Ku akist tal rouz ka salā liz tul bisudōks mōtsa lūomid laskōm, siz ne saitō piga am mād mōtsist ulzō ādagtōt. Ne lekstō mūzō pūolō. Pierrō zū-kōrd laskist kui jennō set ne mūostist (zūkōrd= krievō birza kait'sijid). Mā ilma suoda aigiz saitō vel perrist pōddōrd mād mōtsist ulzō lasktōt. Ku ezmiz Letmā vālik's āigal tultō krievōd azmō letlist, siz iz ūo midad jemin' laskō, vol' vōtamōst jōvaks, ku sai mingiz x mōtsa boka.

Kus vol' vanast

Luoik kyla?

Vīzkyndō āigastō tāgiz ūsi (Māg kyla) Kūolka vailō, ent's 3 - 4 km Kūolka nanast Mustanum pūolō, vast Zēn urgō ja Māgiz nit viggō vol' jemin' sūri, rik-kidi karandidi, kis perizōks vōtist selliz ent's tutkam, kui Māg kyla. Se vol' Luoik kyla. Luoik kyla kārandōd saitō ka rāzin' yd jōugōks jara puontōt ja mād ja viga nitōd izt āndat midad jemin' ulzō. Perizōks voltō vel kaks kāradtō ienōd - Zēn ja Koriz (nēsti kārandist nūzist Hausmanōd), kunt's Dūonig baron perizōks pan' ka nānt vel māzō artōm.

Pierrō vītō kyndō āigastō vana Koriz pūoga pūoga Kārli Hausman, nuttōt "Norve kārliks", ētiz siezō paikō, kus iza iza kārand vol' ent'sōn ūd piškiz tuba.

Līvōd natsionalism.

Āt āigad, ku natsionalism kui lāint liktab ammō rouvō. Rou vailō yrgōb jellō muinist vaim ja rou yrgōb iz ka virgō. Nei um ka mādōn - līvōdōn. Rōmkōks nāmō, ku mād vailō yrgōb ūdpāl jellō mād ārmaz āma kēl. Paldin' jega yd līvlizōn um pidamōst pyva ent's natsional ouv ja kazatōmōst siedo ka ent's nūorōd vailō. Līvān ab ūo uigōmōst siestō, ku ta um līvli. Līvlistōn um vōtšōmōst ent's rou rikuzt (mōtkō rikuzt) rou muinis āigal ja tūomōst sie paldin' āigaliz pāvā vallō, laz mēg ja mād lapst vōigōd siestō oppō, mirgistōn um volmōst līvlistōn. Mād rou um, kui kūoliji klūk, aga āndam tāmōn ūd, veggist tībōd tībōd, laz ta līndag kuordiz ylzō, tulbiz sieldō pā-

van vastõ. Laz livilist löliš killõg mierr mära ja mõtsa ügimi. Mēdi um voidõn mier āma ja ältõn mõtsa āma. lī-mõ entš mõtkiš nei laigad, kui mier ja nei vāššõd, kui vanad rānda piedagõd. Mēdi vodlõb tulbi tye - nustõ -ouvõ entš tōurõst āma kiēldõ. Sie-da sõitam set siz, az mēg tiemõ tye dõ ydstõ yd ja kier-dõ. Nustam ylzõ āma, mis um vond mād rouvõn: jōva - mād kulturõ, mis sadin āigastin iz sã tādõl pandõt.

Mäddõn um zāl, ku nāmõ sougdõ ristingt, aga mēg uomõ yonnõd sellist sadin āigastin siestõ, ku mäddõn āb uo vond āb keratõt sõnnõ, āb kulturõ (se vol mēzõ pikstõt), āb ka miel siēldõmt. Siestõ ka mād vailõ um kuolõn natsionalism. Siestõ um livilizi, kis entš rouvõst uigõbõd.

Rou, kis um mingiz kõrd vond sūr um iend set yd piš-kiz pyvtāudkõks. Yl sie um rāukõmõst, kui rākõb ristingt, kien um sūr āda, āga mād rou jelami pilõb mād entš kādšõ. Mäddõn um virgõmõst, lūomõst kulturõ mād rou vhi-lõ, se tūob rouvõn siēldõmt. Tye um lālam, siestõ panmõ amad joud ydõkubbõ ja mēg sõitam pägin. Mād livõ rou āb tūod ilmast kaddõ. Ku tiera magub kūjas māsõ, siz tāmstõ āb uo midēgõst, ja ku vimõ sadab ja mā sãb kazizõks siz ta vōib kazzõ sūr pūkõks.

Mād kēl um vond ka selli iz tiera kūjas mās. Giltam tānda, laz ta kazag sūrõks.

Vāntas, Piški pešlinki,
1932.ā. septembõrs.

Aralist sēršijid Letmāl.

Selliz pēliz kēra allõ kē-rātõb Kokain "J.Z."

Tuoizna pāvan, 27. sept.
lekstõ Liepõ 15 kurs nūordõ ristingt, kis kaks pāvõ vol-tõ sēršõnõd Rīgõs ja jara lādsõ kitistõ:

"Vanad kuonnõ sugid āb uskõt ku mēdi Rīgõs nei jōvist vō-tist vastõ!"

Automobilis ne ālist mezmist kõrd. Lib lālam seļtõ, ku Rī-gõs rōkandõbõd kursõ kiēldõ ja ku saksad yd āb uotõ sūrõd bajard, no ku Rīgõs sellizi um tuontin, ja ne āb uotõ saksad, āga ātõ letlist, ja kursõd ja letlist ātõ yks rou.

Kuskõs Māmõl kabalõs um kursõd rānda - 100 klm pitka

ja 1 - 4 klm laiga. Sāl kōnkad pālõ Balt mier aigas jelabõd set sada āigastõ tuontin kalamēdi, ki ātõ nei iz vizad vastõ saksti, kui vastõ lēsidi. Nāntõn āb uo āb entš skūolidi, āb ka rāntidi, no nāntõn um entš ukuz: mēg uo-mõ kursõd. Ne kitõbõd: "Az mingi, kis mūostab kursõd kiēldõ, rōkan-dõb mād kōks saksa kiēldõ, siz yl selliz mēg nagrõm."

Kuolmis kylis rōkandõbõd kursõd kiēldõ: Nidõs - 3 klm Saksamā bir-zast, Preillis ja Pervelkis. Vanad āmadõn, kis sāl vel kābõd entš kudatõt āriņš, lib sūr im, ku pūogad tūobõd kuodaj kursõd kiel loulrāntidi. Yl sie um jōva mur-tõt. Vōib vōlda, ku jeddõpēdõn ka vel munt organizatsõd Letmāl tābõd ulatõ ābbõ kursõdõn. Jānis P i n k i s um Nidõ sport it juondiji.

Rīgõ vond amadõn miel pierast, pägin allidi pūdi āma kouti.

Rīgõ rāndas kursõd liēdist, ku kalad veimi um yti nei sāl, ku tās. Set mierrõ kōgas ne āb lē-jid, siestõ ku āb uo vālgamādi. Ykskõrd volli upandõn tōuvõks pä-gin nānt kalamēdi jara, siest ne jemin sūrõ mierrõ veijõm āb lātõ, no veijjõbõd piskis miersõ - mier lūnkas, mis um vail kursõ kōnkad-ja viza mā.

Kōnkis mā āndaji veitõ ulzõ - vōiji set naggiri kyllõ. No Yks, kis vond Kounõs suoda vāgs deñõ-mõs, kitiz, ku kōnkis vōiji pa-rimstõz jellõ, āb ku Leismā tal rouz jelabõd,

Kui kyl se āb kū vōrist, lē-sõd vollid vastõ kursidi, kis umatõ umitõgõd nānt velid, vizad: tājid nēdi tiedõ lēsõdõks. Ne kiēldijid kursõd kiēldõ rōkandõ ja āb tājid laskõ nēdi Letmāl kādõ. Kursõd tābõd, koks Letmā vālikstõks rōkandõks Leismā vālikstõksõks ja āndag ka nāntõn skūol opatijidi, kis opatõks kursõ kiēldõ.

"U siz āb volks parimstõz, ku tēg iz tulkstõ Rīgõ oppõm skūol opatijidõks?"

"Sieda valdõ mäddõn āb ānda..." ne muragõld kitist.

Kursõd kēl um nei letkēli, ku letli kievamstõz sãb aru. Um ky mingi vana sõna ja saksa kielst vōttõt sõna, no pierrõ kātõ kuomõ pāvõ aru sāmizõks sūrõd lā-lant iz uo.

Kultur fond vōiks sātõ kui "kyla leibõ" mingiz kaks-kuolm bibliotekõ.

Opatimi ja kazatimi.

Mēg panmõ "Livilizõ" yd rada kēridi, yl sie, kui āt vanast mingist āb mingist rouvõd jūsõ rousti opatõnõd ja, kui paldin

Opatöks tye sãb mingist äb mingist opatijid pierrö tiedöt Nesti kerist meg nämö, ku jöva vanast um vönd pägin jövdi opatimiži ja kazatimiži missöst meg vöimö kuorrö ka midegöd entš jalamiz pierast.

Meg vantlöm, kui opatimi ja kazatimi um kazzön ja suggön sellizöks, mingi ta um paldin, kus kazatimizös sãb pägin kizdöt. Meg iz mädlöm, ku jedsö maailma suoddö skuol opatijin iz üo nei jennö müostamöst, ku paldin. Ja vel ju vanast skuol opatijidön ja vanbistön vol pägin ju veitö tiedamöst yl opatimiz ja kazatimiz äb ku paldin.

Yrgandöksös rouz voltö seljist kui mötsalist. set räzin, ku rousti sugiz jemin ja jelami ei lälamöks, näntön vol yrgömöst votsö sieda vitö jelamist, nei ku ne äb läkstö ukkö. Nei siz sugist üd jelamiz kizzimist ja ka üd kizzimist opatimizös ja kazatimizös. Sellizi üzi kizzimiži sugiz ja sugub vel paldin jürö jega üd pävaks jemin. Siestö mäddön um panmöst ka nedi tädöl, algö meg iegöd munt rouvödon tagan.

Nei ku meg sieldö äb tiedam, kui jelist vanast (jedsö tietökst aigö) rouz, siz vantlöm, kui jelaböd, opatöböd ja kazatöböd paldin äiga mötsalist, kien jelami, až ta ka kuodön selli äb üo, aga siz ta um lezgöli jedsö tietökst äiga rou jalamizön. Siestö siz tulbis nummørs luggöm, kui mötsalist ja ydkördalist rouvöd opatöböd ja kazatöböd entš läpsi ja nuori.

Mierjema.

(Livlist muini niz. Nizdöt kaddön D. Breinkopf nizimiz pierrö. Yrgandökst vantlögöd "Livliz" 6. nummørs.)

Mierjema ninö vol nei knas, ku Jäköb ezmis silma pilksö ei völdin süköks imlöm. Ama löbböld se vol puskantöt küldaks, pärlödöks ja elmöks. Siz iz tultö kuodaj latöld ka brutöd. Rattös, mis vol ama suglimist knasömödöks puskantöt, istist nuor nai ja nuor miez ja nedi viedist nela mierzigö. Brutön vol mingist äb mingist knasömödöks puskantöt körtan ymmar. Jäköb liltiz ye löbbö ama knasidi dantsidi, mingizi set ta müostiz ja mier rouz dantsist. Vast üomögt brut kitziz Jäköbön, ku ni Mierjema viji tegiz tam laijö tä-

giž ja pälkaks yl knas liltamiz ta ändiz Jäköbön knas punnist tutkamödöks silmad ärön.

Mierjema tul Jäköbön jürö ja kitziz: "Ku sa läd aigö, siz niz muntön ka, ku ma tab sidstö mädmierstö jara lädö, siestö ku sid yrgöböd kädö vöröd rouz, kis, rö kandöböd vöröst kiöldö. Ne ristöböd min rouvö ja suodiksöbö vastö tända roudist möködöks. Tulbis äigas lib pägin touvidi, aga sinön, siestö ku sa ydstö yd üod minnön mielpierrö tiend, läb jövist, konts sa jelaç." Sieda kitön, ta vändiz tegiz entš ezärön Jäköbön ymmar pä ja viz tam laijö tagiz.

Adöm vel magiz. Jäköb ildin ajiz tam ylzö - vol jöva äiga. vieddö vörgöd ulzö. Se lüom Jäköb ja Adöm igas vol ama rikaz.

Ku ta leks kuodaj, siz ta niziz ka muntön, mis ta vol miersö nänd ja nägtiz silmadärönt, mis tämmön Mierjema tidar vol myntön, ja mingist mit ydön iz üo, laz munt tända uskögöd.

Ildin yrgiz pügö sür tävaz. Jäköb vantliz mierrö ja kitziz: "Jumalöks, ärmaz Mierjema, sa üod ydst yd vastö minda vond jöva, vöta min kädstö vel periz körd vastö sie zied!" Sieda kitön, te etiz mierrö puniz langa. Siz ta muragöld kitziz kalamiedön: "Paldin mädmüstö läb jedspen ärmaz Mierjema."

Jäköbön vol ydst yd rikaz l lüom. Knas silmadärön, mis mierneitst Jäköbön myntiz, vel kögin - set kazamin - piliz Jäköb sugudön.

Miks miersö um veitö kaldi?

Körd mädm rändas ka volt äigad jövad. Rouz siz römköks kierdö teitö tyledö, Mierjeman ne ändist pyvvö syetö, Alg' mädm miersö volgöd kangtöd övad.

Rouz siz voltö ydmelist ja jövad. Mierjema täž nänt jür yd set iedö Iz lä miyks pälandöks tamst miedö. Miersö voltö kala ököd tövad. Pierrö yrgist vöröd kuogid kädö sidšö, tuoitö vörid' rousti Randö, Yrgist rändalistön meli mätö, Pikstist rousti näntön syetö kandö: Mierjema täž Rändast jedspen lädö, Iz tä jemin rouvön kaldi andö...